

Handelshögskolan
VID GÖTEBORGS UNIVERSITET

Juridiska institutionen

Programmet för juris kandidatexamen

Tillämpade studier, 30 hp

Ht 2007

Förbud mot sexuellt utnyttjande av djur

En fråga om djurskydd eller rättigheter?

Författare: Linda Darestam

Handledare: Håkan Gustafsson

Innehåll

Sammanfattning.....	s. 4
1 Inledning.....	s. 5
1.1 Syfte	s. 5
1.2 Frågeställningar	s. 5
1.3 Avgränsningar	s. 6
1.4 Metod	s. 6
1.5 Begrepp och definitioner.....	s. 6
2 Djuretik.....	s. 7
2.1 Skillnaden mellan djurskydd och djurrätt	s. 7
2.2 Speciesism.....	s. 8
2.3 Filosofiska teorier	s. 9
2.3.1 Peter Singer.....	s. 9
2.3.2 Tom Regan.....	s. 12
3 Historia	s. 13
3.1 Tidigare förbud	s. 14
3.2 Avskaffandet av tidelagsförbudet.....	s. 14
4 Rättsläget idag.....	s. 15
4.1 Svensk lagstiftning	s. 15
4.2 Lagstiftning i andra länder	s. 17
5 Omfattningen av sexuella övergrepp på djur.....	s. 18
5.1 Mörkertal.....	s. 20
6 Olika typer av sexuellt utnyttjande	s. 20
6.1 Zoofili och sexuellt experimenterande	s. 20
6.2 Sadism och djurplågeri	s. 21
6.3 Djurpornografi.....	s. 22

6.4	Olika typer av förövare	s. 23
7	Lidande	s. 24
7.1	Psykiskt lidande	s. 25
8	Samtycke	s. 26
9	Argument för och emot ett förbud	s. 28
9.1	Allmänprevention och individualprevention	s. 28
9.2	Samband med andra former av sexuella övergrepp	s. 29
9.3	Djurplågeri	s. 31
9.4	Moralaspekten och samhällsnyttan	s. 33
9.5	Yttrandefriheten	s. 37
9.6	Var ska gränsen dras?	s. 38
10	En fråga om djurskydd eller rättigheter?	s. 39
11	Slutsats	s. 43
	Källor	s. 45

Sammanfattning

Idag är sexuellt utnyttjande av djur inte uttryckligt förbjudet i svensk lagstiftning. 1944 avskaffades den s.k. tidelagen, bl.a. eftersom det ansågs göra mer skada än nytta för samhället att sexuella övergrepp på djur, som till största delen torde ske i det fördolda, genom rättegångsförfaranden fick uppmärksamhet. Om det kan bevisas att ett djur blivit utsatt för fysiskt eller psykiskt lidande i samband med sexuella övergrepp kan gärningsmannen dömas för djurplågeri, men ofta är det svårt att bevisa att ett djur utsatts för psykiskt lidande.

De undersökningar som gjorts av omfattningen av sexuellt utnyttjande av djur visar att problemet inte är av trivial karaktär. Även djurpornografi förekommer i stor omfattning, särskilt på Internet. Man bör skilja mellan övergrepp som begås av s.k. zoofiler, övergrepp som är ett led i sexuellt experimenterande respektive rent sadistiska övergrepp. De flesta övergrepp begås troligen inte av zoofiler utan av personer som av olika skäl utnyttjar djur för att experimentera sexuellt. Sadistiska övergrepp är straffbara som djurplågeri.

Djur liknar människor i många avseenden, t.ex. när det gäller nervsystemets uppbyggnad. Det måste därför kunna antas att djur kan uppleva lidande på samma sätt som människor gör. Trots att djur, i likhet med små barn, inte kan kommunicera att de upplever obehag, bör vi visa hänsyn och inte utsätta djur för behandling som kan orsaka sådant obehag. Eftersom djur saknar talförmåga kan de inte heller samtycka till eller motsätta sig sexuella handlingar med människor.

Djur utnyttjas av människor i många olika sammanhang, t.ex. inom köttindustrin, i forskningsverksamhet och på cirkusar. Medan samhällsnyttan kan anses rättfärdiga att vi utnyttjar djur i vissa sammanhang, vore det långsökt att hänvisa till en samhällsnytta med sexuellt utnyttjande av djur.

Idag saknar djur rättigheter eller status som rättssubjekt, varför det vore svårt att argumentera för ett förbud mot sexuellt utnyttjande av djur utifrån ett djurrättsperspektiv. Ett förbud kan dock genomdrivas av djurskyddsskäl.

1 Inledning

Sedan 1990-talet har tidelag varit förekomst för debatt i media, inom politiken och på diskussionsforum på Internet. Tidningsartiklar och tv-program har ömsom ”avslöjat” att tidelag inte är förbjudet enligt svensk lagstiftning och ömsom handlat om skandaljournalistik enligt receptet ”ju mer frånstötande desto bättre säljer det”. Åtskilliga motioner har lämnats in till riksdagen och Djurskyddsmyndigheten har på uppdrag av regeringen redogjort för ämnet i två rapporter. På diskussionsforum på Internet har debattörer å ena sidan förfärats över förekomsten av tidelag och å andra sidan varnat för moralpanik. Sakliga argument har lagts fram av såväl förbudsivrarna som sexualliberalerna.

1.1 Syfte

Detta examensarbete syftar till att redogöra för rättsläget när det gäller sexuella övergrepp på djur samt för de argument som har presenterats för respektive emot ett förbud mot sexuellt utnyttjande av djur. Vidare syftar det till att klargöra varför området är problematiskt, vilka rättighetsteorier som kan användas i argumentationen och huruvida det är möjligt att genomföra en förbudslagstiftning utan att tillerkänna djur rättigheter.

1.2 Frågeställningar

Den första delen av examensarbetet, bakgrundsbeskrivningen, avser att besvara eller klarlägga följande:

- Vilka rättighetsteorier och filosofiska inriktningar behandlar djurskydd och djurs rättigheter?
- Hur ser rättsläget ut idag när det gäller sexuella övergrepp på djur?
- I vilka sammanhang förekommer sexuellt utnyttjande av djur och i vilken omfattning?

Den andra delen av examensarbetet, diskussionen, avser att belysa följande:

- Vilka argument finns för respektive emot ett förbud mot sexuella övergrepp på djur?
- Vilka paralleller kan dras med sexuellt utnyttjande av barn?

- Vilka paralleller kan dras med andra former av utnyttjande av djur?
- Är ett förbud mot sexuellt utnyttjande av djur en fråga om djurskydd eller rättigheter?

1.3 Avgränsningar

För att skapa förståelse för de rättighetsteorier som diskuteras i examensarbetet är det lämpligt att inleda med en redogörelse för de olika rättsvetenskapliga teorier och filosofiska inriktningar som finns på området. I det här fallet har redogörelsen dock av utrymmesskäl begränsats till en kortfattad sammanfattning.

Då det inte finns så mycket material att tillgå på det aktuella ämnesområdet är det vidare lämpligt med en förhållandevis omfattande bakgrundsbeskrivning. Av utrymmesskäl har emellertid denna del av examensarbetet begränsats till att behandla nutida och tidigare lagstiftning och definitioner av olika övergrepp. Omfattningen av sexuella övergrepp på djur berörs kortfattat och närmare redogörelser för dokumenterade övergrepp utelämnas helt. Den intresserade hänvisas i detta avseende till de rapporter som nämns i det aktuella avsnittet.

1.4 Metod

Material insamlas genom studier av litteratur och artiklar, genomförande av intervjuer och kontakt via e-post med personer som är insatta i ämnet samt sökningar i diskussionsforum på Internet. Samtliga källor torde vara mer eller mindre partiska, eftersom det är svårt att finna helt neutrala källor när det gäller så pass laddade ämnesområden. Det är även lättare att hitta material som är positivt inställt till ett förbud mot sexuellt utnyttjande av djur än material som är negativt inställt till detsamma, men min förhoppning är att valt material ska spegla båda sidor och att samtliga relevanta argument ska lyftas fram och analyseras.

1.5 Begrepp och definitioner

Med ”djur” avses enbart icke-mänskliga djur.

Jag har valt att alternera mellan begreppen ”tidelag”, ”sexuellt utnyttjande av djur”, ”sexuellt umgänge med djur” och ”sexuella övergrepp på djur” för att definiera de handlingar som är föremål för analys och diskussion. Detta har gjorts enbart av språketetiska skäl och något underliggande ställningstagande har inte avsetts genom val av uttryck. Jag har medvetet avstått från att använda begreppet ”djursex”, då detta förefaller syfta på sexuella handlingar mellan två djur snarare än mellan människa och djur.

Ibland används begreppen ”gärning”, ”gärningsman” och ”förövare”. Dessa begrepp definierar enligt gängse uppfattning något brottsligt respektive en brottsling. Jag har emellertid valt att använda begreppen såväl då det rör sig om brottsliga handlingar som i andra sammanhang. Detta har gjorts av förenklings-skäl.

2 Djuretik

2.1 Skillnaden mellan djurskydd och djurrätt

Med *djurrätt* avses resonemang kring rättigheter (och skyldigheter) för djur. I filosofiska sammanhang är det oftast djurrätt som diskuteras. När det gäller svensk lagstiftning och politiska diskussioner handlar frågeställningarna dock sällan om djurrätt, eftersom djur enligt svensk rätt per definition saknar rättigheter. Det som diskuteras är istället *djurskydd*. Med djurskydd avses resonemang kring skyddsåtgärder för djur. Trots att djur saknar rättigheter skyddas de av lagstiftaren från att behandlas alltför illa.¹

Skillnaden mellan djurrätt och djurskydd kan även uttryckas som att förespråkaren för djurrätt vill avskaffa utnyttjandet av djur, medan förespråkaren för djurskydd vill reglera utnyttjandet av djur.²

¹ Intervju med Roger Pettersson, Djurens Rätt, 2007-09-08.

² Wikipedia, sökord ”djurrätt” och ”djurskydd”.

2.2 Speciesism

Människor har utsatts och utsätts för diskriminering och nedvärdering p.g.a. ras, etnicitet, hudfärg, kön, sexuell läggning, funktionshinder, ålder m.m. Då människor diskrimineras p.g.a. ras eller etnicitet kallas det rasism och vid diskriminering p.g.a. kön är begreppet sexism. *Speciesism* eller artism innebär att individer nedvärderas och diskrimineras p.g.a. art.³

Precis som när det gäller rasism och andra former av förtryck måste man skilja mellan okvalificerad och kvalificerad diskriminering. Okvalificerad speciesism innebär att arttillhörigheten som sådan rättfärdigar diskriminering, medan kvalificerad speciesism innebär att egenskaper kopplade till arttillhörigheten rättfärdigar diskriminering. Talförmåga är ett exempel på en sådan egenskap.⁴

Idag är det allmänt accepterat att alla människor är jämlika och har rätt till samma grundläggande moraliska skydd. Enligt den rådande speciesistiska synen är det dock lika accepterat att djur har en underlägsen status och att de därför endast ges minimalt skydd. Man kan säga att det finns två sidor av humanismen; å ena sidan har alla människor samma exklusiva rättigheter men å andra sidan har *endast* människor exklusiva rättigheter.⁵

”Djur” har länge varit en samlingsbeteckning för allt från encelliga organismer till apor, trots att det måste anses vara mer som skiljer mellan exempelvis en schimpans och en fisk än mellan en schimpans och en människa.⁶ Olika djurarter och individer kan dock ha olika status. Hundar och grisar har olika status i västvärlden trots att de har liknande intelligensnivå. I Asien har hundar emellertid inte samma status som i västvärlden. När det gäller t.ex. råttor kan de ha status som sällskapsdjur, men även som försöksdjur eller skadedjur.⁷

Speciesism bekämpas av motståndare på samma sätt som rasism och sexism. För att bevisa att speciesism är fel räcker det dock inte att göra en jämförelse med t.ex.

³ Gålmark, Djurrätt s. 48.

⁴ Gålmark, Djurrätt s. 50-51.

⁵ Cavalieri, *The Animal Question* s. 69-70.

⁶ Gålmark, Djurrätt s. 41.

rasism, såvida inte man kan bevisa att rasism är fel.⁸ Det felaktiga i att värdera individer utifrån ras eller kön kan bevisas genom t.ex. John Rawls teori om okunnighetens slöja.⁹ Därmed inte sagt att alla varelser bör behandlas lika, men motståndare till speciesism menar att olika individer inte ska behandlas olika bara för att de tillhör olika arter.¹⁰

2.3 Filosofiska teorier

Redan på 500-talet f. Kr. förespråkade Pythagoras en vegetarisk kost, med hänvisning till att djur såväl som människor har en själ. Ett synsätt som fick större spridning var dock att människan står över djuren eftersom endast människan har förnuft och rationalitet, ett resonemang som lades fram av Aristoteles på 300-talet f. Kr.¹¹ I det sammanhanget får man inte glömma att Aristoteles även försvarade slaveri med hänvisning till att vissa människor, liksom djuren, är skapta för att tjäna andra människor.¹²

På 1200-talet presenterade Thomas av Aquino sin teori om att djuren är skapta i syfte att tjäna människan.¹³ Detta synsätt dominerade ända till slutet av 1700-talet. Jeremy Bentham var en av de första filosofer som ifrågasatte Thomas av Aquinos djursyn då han 1780 yttrade att det viktiga inte är huruvida djur kan tala eller resonera, utan huruvida de kan lida.¹⁴ På 1800-talet formulerade Charles Darwin sin evolutionslära och det blev då klart att människan inte var så olik djuren som man tidigare hade trott.¹⁵

2.3.1 Peter Singer

Peter Singers utilitaristiska djurrättsteorier har fått stor betydelse inom djurrättsrörelsen. Mycket kortfattat innebär hans filosofi att lika hänsyn ska tas till

⁷ Gålmark, Djurrätt s. 42-43.

⁸ Cavalieri, The Animal Question s. 71.

⁹ Cavalieri, The Animal Question s. 71 f.

¹⁰ Gålmark, Djurrätt s. 48.

¹¹ Gålmark, Djurrätt s. 44.

¹² Singer, Djurens frigörelse s. 208.

¹³ Gålmark, Djurrätt s. 44.

¹⁴ Gålmark, Djurrätt s. 45, 41.

¹⁵ Gålmark, Djurrätt s. 45.

alla intressen oavsett vems intressen det är samt att en handling är rätt om den leder till de bästa konsekvenserna totalt sett.¹⁶

Singer förtydligar själv att principen om jämlikhet mellan djur och människor inte innebär ett påstående att människor och djur de facto är lika, utan det är en moralisk idé om hur vi bör behandla varelser.¹⁷ Trots att mycket har förändrats när det gäller människans inställning till djuren och sin egen plats i världen har nämligen inte mycket förändrats när det gäller hur människan konkret behandlar djuren. Detta beror enligt Singer troligen på att gamla moraliska attityder ligger djupt rotade i människans tankesätt och beteende.¹⁸ Singer menar vidare att okunnighet ligger bakom hur vi behandlar djuren. Människor tror naivt att djuren inom t.ex. köttindustrin behandlas väl tills de blir överbevisade om motsatsen, eftersom de helst vill slippa känna till fakta som kan tynga samvetet.¹⁹

Jämlikhet mellan djur och människor innebär inte nödvändigtvis att djur och människor ska behandlas identiskt, men dock att de ska visas lika hänsyn. Jämlik hänsyn till olika varelser kan istället leda till olika behandling. T.ex. vore det meningslöst att kräva rösträtt för hundar, eftersom hundar inte kan rösta, av samma anledning som det vore meningslöst att kräva aborträtt för män.²⁰

En förutsättning för att en varelse ska kunna sägas ha intressen är dess förmåga att känna lidande (och välbehag). Detta kriterium är samtidigt det enda som behöver vara uppfyllt för att varelsen ska anses ha intressen. Singer tar som exempel en sten respektive en mus som sparkas längs en väg. Stenen kan inte uppleva lidande och saknar därför intresse av att inte bli sparkad, medan musen kan uppleva lidande och därmed har ett intresse av att slippa bli sparkad.²¹

Det finns de som hävdar att djur saknar intressen eftersom de saknar förmåga att känna lidande.²² Djur reagerar dock på smärta på samma sätt som människor gör,

¹⁶ Gålmark, Djurrätt s. 50.

¹⁷ Singer, Djurens frigörelse s. 35.

¹⁸ Singer, Djurens frigörelse s. 230-231.

¹⁹ Singer, Djurens frigörelse s. 237.

²⁰ Singer, Djurens frigörelse s. 32.

²¹ Singer, Djurens frigörelse s. 37-38.

²² Singer, Djurens frigörelse s. 39.

t.ex. genom att grimasera, ge ljud ifrån sig och försöka undvika smärtekällan. Djurens nervsystem är dessutom uppbyggt på samma sätt som människans.²³ Djur kan förvisso inte kommunicera att de upplever smärta, eftersom de saknar förmåga att tala,²⁴ men även spädbarn och små barn saknar denna förmåga. Ändå förnekar vi inte att de kan uppleva lidande.²⁵

När det gäller rätten till liv finns det vissa faktorer som gör det värre att smärtfritt döda exempelvis en normal vuxen människa än en mus, främst de konsekvenser det skulle få för människans anhöriga om människan dödades. Det kommer dock alltid att finnas djur vars liv kan anses betinga ett högre värde än vissa människoliv; jfr om valet står mellan att döda ett friskt och omtyckt husdjur eller en gravt utvecklingsstörd människa som saknar relationer till andra människor.²⁶ Om valet står mellan att döda en normal människa och en mentalt handikappad människa skulle vi troligen välja att döda den mentalt handikappade människan, eftersom den normala människan har större möjligheter att t.ex. planera för framtiden, kommunicera med andra och i allmänhet leva ett mer värdefullt liv. Om valet istället står mellan att ge en enda tillgänglig smärtstillande dos till en normal människa eller en mentalt handikappad människa är det inte lika självklart att välja att ge den till den normala människan, eftersom båda individerna har samma förmåga att uppleva smärta.²⁷ Det viktiga i detta sammanhang är dock enligt Singer att djur inte betraktas som något vi människor kan döda för vilken obetydlig anledning som helst enbart för att de är djur.²⁸

Singer resonerar även kring att det om det inte vore för köttindustrin skulle existera betydligt färre grisar, kreatur, kycklingar m.m. Somliga menar att det är något gott i sig att skapa liv, men detta förutsätter att vi tänker oss att det är möjligt att gynna något som inte existerar. Dessutom gör det mer skada än nytta att sätta djur till ett liv där de stängs in, fråntas möjligheten till kontakt med artfränder eller på annat sätt utsätts för lidande.²⁹

²³ Singer, Djurens frigörelse s. 41.

²⁴ Singer, Djurens frigörelse s. 43.

²⁵ Singer, Djurens frigörelse s. 44.

²⁶ Singer, Djurens frigörelse s. 47-49.

²⁷ Singer, Djurens frigörelse s. 50.

²⁸ Singer, Djurens frigörelse s. 49-50.

²⁹ Singer, Djurens frigörelse s. 248-250.

2.3.2 Tom Regan

Tom Regans rättighetsteori innebär kortfattat att varje varelse som är ett upplevande subjekt har ett inneboende egenvärde som inte kan ställas mot någon annan varelses egenvärde. Omoraliska handlingar som dödande, våldtäkt och plågsamma experiment kan aldrig rättfärdigas oavsett vilka eventuella goda konsekvenser som kan följa på dem. Det finns dock vissa skillnader mellan människor och djur som rättfärdigar olika behandling. Exempelvis upplever människor i högre grad än djur dödsfall som emotionellt påfrestande. Om valet står mellan att döda en människa och ett djur bör därför människan skonas i alla lägen.³⁰

Alla människor har samma rättigheter, t.ex. rätten till liv, rätten till våra kroppar och rätten till frihet, trots att vi på många sätt är olika.³¹ Detta beror på att vi alla är *livssubjekt*.³² Allt tyder på att även många djur kan betraktas som livssubjekt, eftersom de är medvetna om världen och vad som händer dem samt bryr sig om vad som händer dem. Det vore därför ologiskt att hävda rättigheter för människor men inte för djur.³³ Dock är det svårt att avgöra var livssubjektgränsen ska dras; kan t.ex. fåglar och fiskar betraktas som livssubjekt?³⁴

Ett livssubjekt är en individ som har t.ex. minne, en uppfattning om framtiden och ett känsloliv. Det är inte tillräckligt att bara vara vid liv eller att vara medveten. Alla individer som uppfyller livssubjektkriteriet har enligt Regan ett *inneboende värde*.³⁵ Även människor och djur som inte uppfyller livssubjektkriteriet kan emellertid ha ett inneboende värde, t.ex. djur som saknar minnesförmåga eller människor som ligger i koma.³⁶

Alla individer som har ett inneboende värde har det i lika grad, vilket innebär att alla djur och människor är jämlika i detta avseende. Inneboende värde är med andra ord något som man antingen har eller inte har; det finns inget mellanting eller olika

³⁰ Gålmark, Djurrätt s. 50.

³¹ Regan, Empty Cages s. 43.

³² Regan, Empty Cages s. 50-52.

³³ Regan, Empty Cages s. 58-59.

³⁴ Regan, Empty Cages s. 59-61.

³⁵ Regan, Djurens rättigheter s. 227-228.

³⁶ Regan, Djurens rättigheter s. 230.

grader av värde.³⁷ Regan har formulerat en *respektprincip* som innebär att eftersom alla individer som har ett inneboende värde har det i lika grad ska de behandlas så att deras inneboende värde respekteras.³⁸

Regan jämför även djurs rättigheter med mänskliga rättigheter och konstaterar att det senare är något som har utvecklats över tiden. Då slaveri var tillåtet hade mänskliga rättigheter inte samma innebörd som idag.³⁹ När det gäller mänskliga rättigheter är det viktigt att sårbara individer, såsom barn och förståndshandikappade, får hjälp med att hävda sina rättigheter. Människor som förstår att sådana individer utsätts för orättvisor har enligt Regan en plikt att hjälpa dem.⁴⁰

Det finns de som hävdar att djur inte ska ha rättigheter eftersom de inte förstår vad rättigheter är. Regan avfärdar detta argument genom att påpeka att detsamma gäller för små barn.⁴¹ Ett annat argument som ibland framförs är att djur inte ska ha rättigheter eftersom de inte respekterar våra rättigheter. Rovdjur respekterar t.ex. inte människors rätt till liv. Regan avfärdar emellertid även detta argument genom att göra en jämförelse med små barn; ett litet barn som skadar en annan människa fräntas ju inte sina rättigheter.⁴²

3 Historia

Under 1600-1700-talen avrättades minst 700 personer i Sverige för tidelag. Efter att den sista avrättningen verkställdes 1778 omvandlades dödsstraffen till fängelse, och från 1864 föreskrevs istället två års straffarbete. 1944 avkriminaliserades tidelag i Sverige.⁴³

I såväl litteratur som film förekommer skildringar av tidelag. Företeelsen har dock varit förbjuden i alla hittills kända samhällen och kulturer och kan knappast betraktas

³⁷ Regan, Djurens rättigheter s. 224-225.

³⁸ Regan, Djurens rättigheter s. 231-232.

³⁹ Regan, Empty Cages s. 37-38.

⁴⁰ Regan, Empty Cages s. 41-42.

⁴¹ Regan, Empty Cages s. 65.

⁴² Regan, Empty Cages s. 66.

⁴³ Striving, Djur som brottsoffer s. 109.

som accepterad i dagens samhälle. Sedan avkriminaliseringen har det emellertid börjat synas tecken på att en viss acceptans gradvis växt fram.⁴⁴

3.1 Tidigare förbud

Historiskt sett har sexuellt umgänge med djur betraktats som ett allvarligt brott och bestraffats mycket hårt. Företeelsen omfattas av ett förbud i tredje Moseboken, enligt vilket både syndaren och det utsatta djuret skulle dödas. Enligt Augustinus var det nödvändigt att döda djuret eftersom minnet av handlingen bäst utplånades på detta sätt. Bakgrunden till förbudet och de stränga straffen var, förutom moraliska skäl, rädslan för uppkomsten av missfoster. Inom mytologin fanns t.ex. berättelsen om Minotaurus som ett avskräckande exempel.⁴⁵ Det har även framförts teorier om att de stränga förbuden mot tidelag berodde på att gränsen mellan djur och människa i många avseenden suddas ut i sexuella sammanhang. Istället för moral och förnuft är det instinkter och grundläggande behov som styr såväl människan som djuret. Denna gränsöverskridning leder till att människans herravälde över djuren kan ifrågasättas.⁴⁶

I Sverige var dödsstraff länge föreskrivet för sexuellt umgänge med djur och till en början dödades även de angripna djuren i syfte att utplåna minnet av händelsen.⁴⁷ Senare blev det tillräckligt att djuren i fråga fördes bort, men detta var inte av djurskyddshänsyn utan p.g.a. att djurägare vars djur blivit angripna ofta led stor ekonomisk skada då djuren dödades.⁴⁸

3.2 Avskaffandet av tidelagsförbudet

I SOU 1935:68⁴⁹ föreslogs att tidelag helt skulle avkriminaliseras. Tre skäl uppgavs för detta. För det första menade man att straffet inte fyllde någon egentlig uppgift, eftersom de personer som ägnar sig åt tidelag ändå ofta är mer eller mindre psykiskt störda. För det andra förklarades att tidelag i allmänhet sker i största avskildhet,

⁴⁴ Beirne, Rethinking bestiality.

⁴⁵ Striwing, Djur som brottsoffer s. 110.

⁴⁶ Caviedes, Skönheten och odjuret.

⁴⁷ Striwing, Djur som brottsoffer s. 109, 111.

⁴⁸ Striwing, Djur som brottsoffer s. 111.

⁴⁹ Den fullständiga titeln lyder SOU 1935:68, Promemoria angående ändringar i strafflagen beträffande straffsätserna för särskilda brott m.m.

vilket innebär dels att gärningen sällan upptäcks och dels att ett straffrättsligt förfarande, om gärningen trots allt upptäcks, gör mer skada än nytta genom den uppmärksamhet som gärningen då får. Man fruktade att denna uppmärksamhet kunde skada samhällsmoralen och t.o.m. locka fler människor att begå liknande gärningar. För det tredje påpekades att bestämmelserna om förargelseväckande beteende och djurplågeri var tillräckliga för att beivra brott av det aktuella slaget.⁵⁰

1944 togs bestämmelsen om straff för otukt med djur bort i den svenska strafflagen. Samtidigt ändrades bestämmelsen om straff för homosexuell otukt i samma lag.⁵¹ I den nutida debatten har det framförts att tidelagsförbudet avskaffades av moraliska skäl, av hänsyn till förövarna som skulle skyddas då de inte själva visste vad som var bäst för dem. Idag är ett förbud dock inte längre en fråga om moral, utan en fråga om djurskydd och djurrätt.⁵²

4 Rättsläget idag

4.1 Svensk lagstiftning

I Sverige betraktas djur juridiskt sett som saker och egendom.⁵³ Djur är inte rättssubjekt,⁵⁴ men trots att de saknar normala rättigheter som brottsoffer skyddas de mot att utsättas för lidande genom bestämmelserna i djurskyddslagen samt bestämmelsen om djurplågeri i brottsbalken.⁵⁵

2 § 1 st. djurskyddslagen (1988:534) stadgar att djur ska behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande. Stadgandet är dock inte straffsanktionerat.

17 § djurskyddslagen slår fast att djur inte får användas vid film- eller videoinspelningar på ett sätt som innebär att de utsätts för lidande. Denna paragraf är straffsanktionerad genom *36 § 1 st. djurskyddslagen*, som stipulerar böter eller

⁵⁰ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 8.

⁵¹ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 8.

⁵² Caviedes, Skönheten och odjuret.

⁵³ Striwing, Djur som brottsoffer s. 26.

⁵⁴ Striwing, Djur som brottsoffer s. 28.

⁵⁵ Striwing, Djur som brottsoffer s. 27.

fängelse i högst två år för den som med uppsåt eller av oaktsamhet bryter mot 17 §. Av 36 § 3 st. djurskyddslagen framgår att straffbestämmelserna i djurskyddslagen är sekundära i förhållande till brottsbalkens bestämmelser.

16 kap. 13 § brottsbalken (1962:700) behandlar djurplågeri. Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet otillbörligen utsätter djur för lidande döms enligt paragrafen för djurplågeri till böter eller fängelse i högst två år. 16 kap. brottsbalken handlar om brott mot allmän ordning, vilket innebär att skyddsobjektet vid djurplågeri inte är djuren utan människors ”sinnesfrid”. Vi skulle helt enkelt bli upprörda över vetskapen att djur behandlas illa.⁵⁶ Rekviritet ”otillbörligen” innebär att det finns situationer då djur kan utsättas för lidande utan att detta är att bedöma som djurplågeri, t.ex. vid jakt och vetenskaplig forskning.⁵⁷ För en redogörelse för rekviritet ”lidande” hänvisas till avsnitt 7.

12 kap. 1 § brottsbalken om skadegörelse kan bli aktuellt då ett djur har skadats eller dödats av någon annan än ägaren. Enligt paragrafen döms den som förstör eller skadar egendom till men för annans rätt därtill för skadegörelse till böter eller fängelse i högst ett år. En gärningsman som har gjort sig skyldig till såväl djurplågeri som skadegörelse kan dömas för båda brotten.⁵⁸ För ansvar krävs inte att gärningsmannen har orsakat en ekonomisk skada, utan det är tillräckligt att han har orsakat en skada på en sak som har ett affektionsvärde för ägaren.⁵⁹

16 kap. 10 b § brottsbalken behandlar olaga våldsskildring, ett brott som kan ge böter eller fängelse i högst två år. Enligt 1 st. döms den som i bild skildrar sexuellt våld eller tvång samt den som i rörliga bilder närgånget eller utdraget skildrar grovt våld mot människor eller djur med uppsåt att bilden eller bilderna sprids eller som sprider en sådan skildring för olaga våldsskildring. Enligt 2 st. döms även den som i yrkesmässig verksamhet av oaktsamhet sprider sådan skildring för olaga våldsskildring. Lagrummet motsvaras av ett tryckfrihetsbrott i 7 kap. 4 § 13 p. TF

⁵⁶ Striwing, Djur som brottsoffer s. 46-47.

⁵⁷ Dahlström m.fl., Brott och påföljder s. 341. Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 10.

⁵⁸ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 12.

⁵⁹ Dahlström m.fl., Brott och påföljder s. 261.

och ett yttrandefrihetsbrott i 5 kap. 1 § YGL.⁶⁰ Det bör dock nämnas att det är tillåtet att inneha och titta på de aktuella filmerna.⁶¹

Om ett djur utnyttjas sexuellt på ett sätt som innebär att djuret utsätts för fysiskt eller psykiskt lidande är gärningen att betrakta som djurplågeri.⁶² Fall av sexuella övergrepp på djur där fysiskt eller psykiskt lidande inte kan bevisas faller däremot utanför den nuvarande regleringen om djurplågeri.⁶³ Om en person olovligen utnyttjar någon annans djur sexuellt utan att djuret skadas skulle det dock kunna utgöra egenmäktigt förfarande enligt 8 kap. 8 § brottsbalken, men detta har aldrig prövats av domstol.⁶⁴ Den som skildrar eller i yrkesmässig verksamhet sprider bild eller bilder av sexuella övergrepp på djur, s.k. djurpornografi, kan dömas för olaga våldsskildring. En förutsättning är dock att det av bilden eller bilderna framgår att djuret (eller människan) utsätts för sexuellt våld eller tvång.

4.2 Lagstiftning i andra länder

Den svenska lagstiftningen liknar den i de flesta andra länder. I de flesta europeiska länderna finns det inget särskilt förbud mot sexuella övergrepp på djur.⁶⁵ I Danmark är dock viss användning av djur i pornografiskt syfte förbjudet.⁶⁶ I Finland är det förbjudet att sprida bilder eller bildupptagningar som på ett sedlighetssårande sätt visar könsumgänge med djur,⁶⁷ och i Österrike finns ett förbud mot att i bild eller på film skildra sexuellt umgänge med djur.⁶⁸

Storbritannien har straffbelagt sexuellt umgänge med djur i 69 § Sexual Offences Act, således inom kategorin sexualbrott. Brottet kan ge böter eller fängelse i högst två år. Inför den senaste översynen av lagen motiverades den fortsatta kriminaliseringen dels med att djurets värdighet såväl som den mänskliga värdigheten kränks vid

⁶⁰ Holmqvist m.fl., Brottsbalken – En kommentar s. 16:67.

⁶¹ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 16.

⁶² Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 8.

⁶³ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 15.

⁶⁴ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 12.

⁶⁵ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 17.

⁶⁶ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 18.

⁶⁷ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 19.

⁶⁸ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 22.

sådant umgänge, dels med att djur inte fritt kan samtycka till sexuella handlingar med människor.⁶⁹

I USA är sexuella handlingar mellan djur och människor förbjudet i 27 delstater. Det finns även en federal bestämmelse som förbjuder djurpornografi. Även i Kanada är sexuella handlingar mellan djur och människor förbjudet.⁷⁰

5 Omfattningen av sexuella övergrepp på djur

Djurskyddsmyndighetens har i en rapport från 2005 på uppdrag av regeringen utrett i vilken omfattning människor i Sverige använder djur i sexuella sammanhang.⁷¹ Utredningen har genomförts på så sätt att Djurskyddsmyndigheten skickade en enkät till landets polismyndigheter samt yrkesverksamma läns- och distriktsveterinärer.⁷² 1 618 enkäter skickades ut och den totala svarsfrekvensen var 67 %. Från år 2004 rapporterades 37 fall av sexuella övergrepp på djur, från 2003 rapporterades 17 fall, från 2002 rapporterades 25 fall, från 2001 rapporterades 19 fall och från 2000 rapporterades 21 fall. Häst var det mest utsatta djuret, därefter följde hund, nötkreatur och katt. Djuren uppvisade bl.a. skador på könsorganen och penetrationsskador, men även dödsfall och andra skador, såsom aborterade föl, förekom.⁷³

Djurskyddsmyndigheten har även gjort en sammanställning av rättsfall som rör sexuella övergrepp på djur. Myndigheten känner till nio fall från följande år: 1980 (djurplågeri), 1980 (djurplågeri och olaga intrång), 1981 (djurplågeri och grovt olaga intrång), 1985 (djurplågeri, skadegörelse och grov skadegörelse), 1989 (djurplågeri), 1996 (olaga intrång), 1996 (djurplågeri), 2000 (olaga intrång och djurplågeri), 2000 (olaga våldsskildring).⁷⁴

⁶⁹ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 22.

⁷⁰ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 23.

⁷¹ Djurskyddsmyndighetens rapport 2005 s. 1.

⁷² Djurskyddsmyndighetens rapport 2005 s. 4-5.

⁷³ Djurskyddsmyndighetens rapport 2005 s. 6.

⁷⁴ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 bilaga 2.

I Storbritannien har en enkät skickats till 1 000 veterinärer i syfte att ge en uppfattning om hur många veterinärer som har påträffat skador på djur orsakade av sexuella övergrepp. Enkäten besvarades av 404 veterinärer och sammanlagt rapporterades 448 fall av uppsåtliga tillfogade skador på djur. 28 fall (6 %) av dessa utgjorde skador till följd av sexuella övergrepp eller misstänkta sexuella övergrepp. Rapporten avsåg inte att visa omfattningen av sexuella övergrepp på djur i Storbritannien, men visade att problemet med sexuella övergrepp på djur inte är av trivial karaktär.⁷⁵

I USA genomfördes under åren 1938-1956 omfattande undersökningar av människors sexuella vanor, de s.k. Kinsey-rapporterna. Mer än 17 000 personer intervjuades och rapporterna visade att 8 procent av männen respektive 5 procent av kvinnorna hade någon sexuell erfarenhet av djur. Vidare framgick att 40-50 procent av de pojkar som växt upp på landsbygden hade haft någon sexuell kontakt med djur.⁷⁶ Idag är det betydligt vanligare med sällskapsdjur än tidigare och tillgången till sådana djur är lika god för människor i städer som på landsbygden, vilket kan innebära att omfattningen av sexuella kontakter mellan människor och djur idag är minst lika stor som under tiden då Kinsey-rapporterna genomfördes.⁷⁷

När det gäller rättstillämpningen i Sverige konstaterar Djurskyddsmyndigheten i sin rapport från 2007 att endast en låg andel av de polisanmälda fallen av sexuellt utnyttjande av djur klaras upp. Myndigheten spekulerar i orsaken till detta och nämner bl.a. svårigheter i att utreda gärningarna samt prioriteringar av polisens utredningsresurser som tänkbara förklaringar. Vidare konstaterar myndigheten att fängelsestraff utdöms i liten utsträckning vid djurplågeri. Möjligen kan detta bero på att domstolarna anser att straffvärdet för brott mot djur är lågt. Bestämmelsen om djurplågeri tillämpas dessutom snävt på så sätt att det i princip krävs skador som bevis för att djuret har utsatts för lidande. Orsaken till detta kan vara att det betraktas som svårt att avgöra om ett djur har lidit fysiskt eller psykiskt då synbara skador saknas.⁷⁸

⁷⁵ Munro och Thrusfield, Battered pets. Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 26.

⁷⁶ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 26.

⁷⁷ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 27.

5.1 Mörkertal

Sexuellt umgänge med djur kan inte anses vara en socialt accepterad företeelse i vårt samhälle. Därmed är det rimligt att anta att övergreppen till stor del sker i det fördolda, vilket tyder på att såväl förekomsten som utbredningen i själva verket är större än vad undersökningar av omfattningen har visat.⁷⁹ Sexuella övergrepp på djur syns eller uppdagas vanligtvis inte, såvida inte gärningsmannen utnyttjar någon annans djur och ägaren uppmärksammar övergreppen. En annan möjlighet är att en veterinär gör en anmälan, om gärningsmannen självmant uppsöker veterinär för behandling av skador på djuret.⁸⁰

För sexualbrott i allmänhet har undersökningar visat att endast 5-10 procent av de personer som blivit utsatta för sexuella övergrepp gör en polisanmälan.⁸¹ När det handlar om sexuella övergrepp på barn kan övergreppen uppenbaras på många olika sätt och det är vanligt att barnet vid en undersökning inte visar några tecken på att ha blivit utsatt för övergrepp.⁸²

Helena Striwing påpekar att tidelag betraktas som en skamlig företeelse och att det med stor sannolikhet skulle vara straffbart som förtal att påstå att någon ägnar sig åt sådant.⁸³ Detta kan ytterligare bidra till att så få fall av sexuellt utnyttjande av djur kommer till myndigheternas kännedom.

6 Olika typer av sexuellt utnyttjande

6.1 Zoofili och sexuellt experimenterande

Zoofili innebär ett tvångsmässigt behov av sexuellt umgänge med djur.⁸⁴ De flesta zoofiler anser sig själva inte vara sjuka, utan kan t.o.m. vara glada och stolta över sin

⁷⁸ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 32.

⁷⁹ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 23.

⁸⁰ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 29.

⁸¹ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 28.

⁸² Munro och Thrusfield, Battered pets.

⁸³ Striwing, Djur som brottsoffer s. 109.

⁸⁴ Djurskyddsmyndighetens rapport 2005 s. 3.

sexualitet.⁸⁵ Vidare är ofta kärlek viktigt för zoofiler, som menar att de älskar och vårdar djuren.⁸⁶ Zoofili är förmodligen den minst vanliga formen av sexuella övergrepp på djur.⁸⁷

Zoofiler, pedofiler och våldtäktsmän har det gemensamt att de ofta tror att deras offer samtycker till handlingarna och t.o.m. känner vällust av dem.⁸⁸ Vissa våldtäktsmän vantolkar även offrets beteende och tror att offret kämpar emot eftersom hon tycker om behandlingen.⁸⁹ I avsaknad av närmare studier på området kan man dock tänka sig att det är lika troligt att gärningsmännen i själva verket njuter av att orsaka sina offer obehag eller smärta.⁹⁰

Sexuellt experimenterande med djur var enligt de s.k. Kinsey-rapporterna⁹¹ vanligt särskilt bland unga pojkar på landsbygden. Undersökningarna genomfördes för cirka femtio år sedan och det kan inte uteslutas att människor i städerna idag använder husdjur på samma sätt som människor på landsbygden då använde boskap. Exempel på orsaker till det sexuella experimenterandet med djur är nyfikenhet, att tillgången till djur är större än tillgången till kvinnor, att kunna skryta för andra pojkar samt att träna tekniker för att senare kunna utöva dessa på kvinnor; men även grymhet.⁹²

6.2 Sadism och djurplågeri

Djurskyddsmyndigheten menar att det finns skäl att skilja mellan våldsamma och icke-våldsamma sexuella övergrepp på djur. Sadistiska övergrepp innebär att gärningsmannen finner det sexuellt stimulerande att tillfoga djuret smärta.⁹³ Det förekommer även att djur misshandlas, förnedras och utsätts för sexuella övergrepp som ett led i kvinnomisshandel, ibland som hämnd för att kvinnan t.ex. lämnat hemmet då mannen förbjudit henne att göra det.⁹⁴ Psykologer har visat att när det gäller barn och ungdomar som begår övergrepp på djur handlar det i de flesta fall om

⁸⁵ Warg, Tidlag, mytbildning och lagen s. 5.

⁸⁶ Warg, Tidlag, mytbildning och lagen s. 6.

⁸⁷ Beirne, Rethinking bestiality.

⁸⁸ Beirne, Rethinking bestiality.

⁸⁹ Striwing, Djur som brottsoffer s. 112.

⁹⁰ Beirne, Rethinking bestiality.

⁹¹ Se avsnitt 5.

⁹² Beirne, Rethinking bestiality.

⁹³ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 7.

⁹⁴ Beirne, Rethinking bestiality.

pojkar som själva blivit utsatta för övergrepp eller som har bevittnat kvinnomisshandel.⁹⁵

Det är möjligt att fall av djurplågeri i själva verket handlar om sadistiska former av sexuella övergrepp på djur. I USA betraktades länge mord där offren hittades med föremål indrivna i kroppsöppningarna inte som brott av sexuell karaktär, eftersom sperma inte hittades där man kunde förvänta sig det.⁹⁶ Givetvis är det viktigt att veta vilken form av brott det handlar om bl.a. vid utformningen av gärningsmannaprofilen.

Då det gäller sadistiska former av sexuella övergrepp på djur står det dock helt klart att dessa är straffbelagda som djurplågeri. Dessa övergrepp behandlas därför inte vidare i detta examensarbete.

6.3 Djurpornografi

Enligt Rikskriminalpolisen finns det enorma mängder webbsidor som säljer eller marknadsför dvd-filmer, videofilmer samt bilder och kortfilmer på Internet med djurpornografi. Rikskriminalpolisens IT-Brottsrotel har dock inte kunnat avgöra i hur stor utsträckning detta material är framställt i Sverige.⁹⁷ Justitiekanslern konstaterar i en promemoria från 1996 att verksamheten med att sälja och distribuera material som framställer sexuella övergrepp på djur inte enbart är marginell i Sverige.⁹⁸

Djurpornografi innebär ofta två övergrepp; dels tvingas djuret delta i sexuella handlingar och dels tvingas en kvinna till sexuella handlingar med djuret.⁹⁹ Givetvis förekommer även att män utsätter hondjur för sexuella övergrepp. För människor som inte själva är zoofiler tycks djurpornografien fylla en funktion som rent förnedringsnöje.¹⁰⁰

Justitiekanslern har uttalat att precis som i fall med barnpornografi gäller för djurpornografi att en frivillig medverkan inte innebär att sexualhandlingarna

⁹⁵ Beirne, Rethinking bestiality.

⁹⁶ Striwing, Djur som brottsoffer s. 116.

⁹⁷ Djurskyddsmyndighetens rapport 2005 s. 7.

⁹⁸ JK 1996 s. 8.

⁹⁹ Beirne, Rethinking bestiality.

¹⁰⁰ Warg, Tidlag, mytbildning och lagen s. 7.

genomförs utan tvång. Det kan dessutom ofta lätt iakttas att barnet eller djuret inte medverkat i inspelningen av egen önskan.¹⁰¹ Skildringar av sexuella övergrepp på djur får dock anses visa kränkning, nedvärdering och ibland en latent tvångssituation snarare än konkretiserat våld eller tvång. Enligt Justitiekanslern är det därför osäkert om sådana skildringar skulle anses uppfylla rekvisiten för brottet olaga våldsskildring.¹⁰² Med anledning av detta föreslog Justitiekanslern en uttrycklig kriminalisering av djurpornografi genom följande tillägg i 16 kap. 10 b § brottsbalken: ”Den som... skildrar sexuellt våld eller tvång *eller sådana sexuella handlingar mellan människor och djur...*”¹⁰³ Förslaget ansågs emellertid inte böra genomföras av främst lagtekniska skäl.¹⁰⁴

6.4 Olika typer av förövare

Utifrån de undersökningar som har genomförts har man inte kunnat konstatera att de människor som utnyttjar djur i sexuella sammanhang tillhör en viss samhällsgrupp. Vid tidpunkten för avskaffandet av tidelagen trodde man att förövarna oftast var mer eller mindre psykiskt sjuka, men av de män som dömdes för tidelag i Sverige under 1600-1700-talet var endast ett fåtal psykiskt sjuka. Detta antecknades nämligen i domen.¹⁰⁵ Det finns förövare som endast förgriper sig på djur i brist på en mänsklig partner, medan andra lever i fasta relationer och förgriper sig på djur i smyg. Vidare finns det zoofiler som föredrar djur framför människor. En del förövare föredrar ett visst djurslag, ofta häst. Det som torde vara utmärkande för förövarna är att majoriteten är män och att de ofta har ett ovanligt stort intresse för sex.¹⁰⁶

Det är rimligt att anta att de flesta förövare genomför sexuella handlingar med sina egna eller närståendes djur, eftersom dessa övergrepp är svårast att upptäcka. Övergrepp på en främmande persons djur som upptäcks anmäls ofta av djurägaren, såvida inte han är bekant med förövaren.¹⁰⁷

¹⁰¹ JK 1996 s. 7.

¹⁰² JK 1996 s. 7-8.

¹⁰³ JK 1996 s. 8.

¹⁰⁴ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 14.

¹⁰⁵ Striwing, Djurskydd s. 177.

¹⁰⁶ Striwing, Djur som brottsoffer s. 113-115.

7 Lidande

Med nuvarande lagstiftning kan människor som utsätter djur för sexuella övergrepp dömas för djurplågeri, men då krävs att ett lidande kan påvisas hos djuret. Med "lidande" menas smärta eller plåga som haft inte blott obetydlig intensitet och varaktighet.¹⁰⁸ Lidande avser inte endast fysisk smärta utan även psykiskt lidande, dvs. ångest.¹⁰⁹ För att rekvisitet ska vara uppfyllt är det tillräckligt att ett lidande faktiskt har tillfogats djuret; det saknar med andra ord betydelse på vilket sätt gärningsmannen har framkallat lidandet.¹¹⁰ Att djuret enbart utsatts för en risk för lidande är dock inte tillräckligt för straffbarhet.¹¹¹

Det kan vara svårt för en domstol att bedöma om ett djur har varit utsatt för lidande om det saknas skador eller tecken på t.ex. beteendeförändringar.¹¹² Vanligtvis styrks lidande genom att veterinärer eller djurskyddsinspektörer hörs som vittnen eller sakkunniga vid huvudförhandlingen. Fotografier eller videoupptagningar samt intyg och utlåtanden från veterinärer används ofta som bevis.¹¹³ Det är i allmänhet svårare att styrka ett psykiskt lidande än ett fysiskt lidande,¹¹⁴ eftersom domstolen kan ha svårt för att finna brottet styrkt då det saknas bevis i form av fysiska skador. Det är dock numera allmänt accepterat av domstolarna att även psykiskt lidande ska betraktas som lidande i lagens mening.¹¹⁵ Ibland ogillas åtal om djurplågeri då det saknas bevis i form av synbara skador på djuret, trots att det finns vittnesmål som stödjer att djuret utsatts för lidande.¹¹⁶ Om detta beror på att domstolen gör en snäv lagtolkning är det givetvis olyckligt.

Enligt Helena Striwing har det blivit vanligare att veterinärer som undersöker djur, som misstänks ha blivit utsatta för övergrepp, letar efter såväl psykiska som fysiska

¹⁰⁷ Se även avsnitt 5.1.

¹⁰⁸ Dahlström m.fl., Brott och påföljder s. 341.

¹⁰⁹ Prop. 1987/88:93 s. 50. Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 9.

¹¹⁰ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 10.

¹¹¹ Dahlström m.fl., Brott och påföljder s. 341.

¹¹² Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 16.

¹¹³ Striwing, Djur som brottsoffer s. 63.

¹¹⁴ Djurskyddsmyndighetens rapport 2005 s. 2.

¹¹⁵ Striwing, Djur som brottsoffer s. 63.

¹¹⁶ Striwing, Utredning av vanvård s. 140.

skador på djuren. Det vanligaste tecknet på psykisk skada är beteendeförändringar, men även beteendet som sådant kan tyda på övergrepp.¹¹⁷

7.1 Psykiskt lidande

Däggdjur och fåglar har samma grundläggande anatomi som människor när det gäller nervsystem, känsel och smärtreaktioner.¹¹⁸ Det är rimligt att anta att djur som har förmågan att uppleva känslor kan uppleva både positiva och negativa känslor, t.ex. glädje, sorg, smärta, rädsla, frustration och välbehag.¹¹⁹ Att djur beter sig annorlunda än människor då de utsätts för negativa känslor som smärta och obehag kan dock medföra att vi inte förstår vad de upplever. Smärta och andra känslor är trots allt subjektiva upplevelser som är direkt tillgängliga endast för den individ som upplever dem.¹²⁰ Psykisk smärta hos djur kan yttra sig i form av t.ex. inaktivitet eller andra beteendestörningar.¹²¹

I detta sammanhang kan en jämförelse mellan djur och små barn göras. Även små barn har svårt för att kommunicera att de blivit utsatta för övergrepp. Förövare kan därför utsätta såväl djur som små barn för övergrepp och kränkningar, särskilt psykiska kränkningar, med liten risk för att bli avslöjade. Enligt SOU 1992:84¹²² kan inte enbart vuxna människor utan även små barn kränkas, särskilt om de genom ett övergrepp utsatts för smärta eller obehag. Det är enligt Helena Striwing rimligt att anta att även djur kan uppleva dessa former av lidande.¹²³

¹¹⁷ Östman, Sex med djur – oaccepterat men lagligt.

¹¹⁸ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 33.

¹¹⁹ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 34.

¹²⁰ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 33.

¹²¹ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 37.

¹²² Den fullständiga titeln lyder SOU 1992:84, Ersättning för kränkning genom brott; om bl.a. spädbarns och små barns rätt till ersättning.

¹²³ Striwing, Djur som brottsoffer s. 59-60.

8 Samtycke

Djur saknar förmåga att kommunicera ett samtycke till sexuella relationer med människor på ett sätt som vi kan förstå.¹²⁴ Precis som vid sexuella övergrepp på barn innebär sexuella övergrepp på djur att omogna individer som är beroende av oss utnyttjas i handlingar som de inte riktigt kan förstå. Det finns fler likheter mellan sexuella övergrepp på djur och sexuella övergrepp på barn, t.ex. att övergreppen nästan alltid sker under någon form av tvång, att övergreppen ofta orsakar smärta eller obehag för offret samt att offret saknar förmåga att samtycka till eller motsätta sig handlingarna på ett sätt som vi kan förstå.¹²⁵ Vidare saknar såväl djur som små barn förmåga att berätta om övergreppen för någon som kan hjälpa dem.¹²⁶ Sexuella övergrepp på djur kan därför enligt Djurskyddsmyndigheten anses innebära att djurets sexuella integritet och värdighet kränks.¹²⁷

Det finns de som menar att frånvaro av motstånd skulle vara tillräckligt för att samtycke ska anses föreligga. Många djur har dock framavlats till att lyda och foga sig. Frånvaro av motstånd kan därför inte betraktas som ett äkta samtycke.¹²⁸ Man kan göra en jämförelse med kvinnor som faller offer för våldtäktsmän. Det har tidigare hänt att domstolen har lagt skulden på kvinnan själv för att hon t.ex. burit utmanande kläder eller inte gjort tillräckligt motstånd.¹²⁹ För att ett äkta samtycke till sexuella relationer ska anses föreligga krävs att båda parter är medvetna, fullt informerade och positiva i sina önskemål.¹³⁰ Och om äkta samtycke krävs för sex mellan människor finns ingen anledning att ställa lägre krav vid sex mellan människor och djur.¹³¹

Zoofiler hävdar ibland att de kan förstå vad djuret vill genom att tolka dess beteende. Även pedofiler hävdar ibland samma sak om små barn. Det går givetvis aldrig att med säkerhet veta om vi kan förstå vad djur och små barn faktiskt vill, men framför

¹²⁴ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 5.

¹²⁵ Beirne, Rethinking bestiality.

¹²⁶ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 34.

¹²⁷ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 5.

¹²⁸ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 35.

¹²⁹ Striving, Djurskydd s. 197.

¹³⁰ Beirne, Rethinking bestiality.

¹³¹ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 35.

allt saknar dessa individer förmåga att ge ett informerat samtycke till sexuella handlingar. Överhuvudtaget kan inte ett informerat samtycke anses kunna ges när det handlar om så pass ojämna maktförhållanden.¹³²

Ibland påstås det att djur frivilligt deltar i eller t.o.m. tar initiativet till sexuella handlingar med människor. Det finns även exempel på fall där så tycks ha skett. Djur beter sig dock vanligtvis endast på det sättet om de har blivit tränade till det eller blivit fokuserade på en mänsklig partner. Det går inte heller att veta om ett djur som är sexuellt präglad på människor mår bra av att ha sexuellt umgänge med en människa. Men det viktiga är inte egentligen vad djuret känner under det sexuella umgänget med människan, utan om handlingen överensstämmer med djurets fria vilja. Man bör utgå från att djurets eventuella samtycke till handlingen är framtvingat genom användande av artificiell fixering på en person eller någon annan psykologisk metod.¹³³

Det kan invändas att samtycke inte krävs då vi utnyttjar djur på andra sätt. Vi kan dressera, kastrera, experimentera med och avliva djur utan deras samtycke. Vad är det då som skiljer sexuellt utnyttjande av djur från dessa andra former av utnyttjande?¹³⁴ Förklaringen är att det egentligen inte finns något som skiljer mellan de olika formerna av utnyttjande, men att vissa former av utnyttjande kan rättfärdigas med hänvisning till samhällsnyttan. Sexuellt umgänge med djur kan dock inte anses ha någon samhällsnytta.¹³⁵ Samhällsnyttiga former av utnyttjande diskuteras vidare i avsnitt 9.4 nedan.

Även sexuella övergrepp på djur som inte är våldsamma och som därmed inte är straffbara som djurplågeri måste enligt Djurskyddsmyndigheten anses skada djurets sexuella integritet och värdighet.¹³⁶ Övergreppen genomförs nästan alltid genom någon form av tvång, antingen direkt eller indirekt tvång.¹³⁷ Ett exempel på det senare är då ett djur som har tränats till att lyda människor låter sig utsättas för övergrepp utan att göra motstånd. Alla sexuella övergrepp på djur innebär därmed

¹³² Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 35-36.

¹³³ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 35.

¹³⁴ Warg, Tidelag, mytbildning och lagen s. 22.

¹³⁵ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 36.

¹³⁶ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 36.

enligt Djurskyddsmyndigheten en kränkning för det utsatta djuret. Sexuella övergrepp på djur innebär även att djur exploateras för att tillfredsställa sexuella begär hos människor och att djuren därmed degraderas till sexuella objekt.¹³⁸

Som ett stickspår i denna diskussion kan nämnas att det ibland invänds att sexuella kontakter över artgränserna förekommer i djurvärlden,¹³⁹ vilket mulor och mulåsnor är ett bevis för. Detta påstås rättfärdiga att människan, som ju också biologiskt sett är att betrakta som ett djur, har sexuellt umgänge med andra djurarter. Argumentet liknar det som syftar till att rättfärdiga köttätande genom att jämföra människan med rovdjur. En viktig skillnad mellan människan och andra djur är emellertid att människan är moraliskt medveten och har möjlighet att göra aktiva val baserade på moraliska överväganden. Människan har således en möjlighet att avstå från att ha sexuellt umgänge med djur med hänsyn till risken för att handlingen kan kränka djurets värdighet eller intressen.

9 Argument för och emot ett förbud

9.1 Allmänprevention och individualprevention

Idag finns det inget uttryckligt förbud mot sexuellt utnyttjande av djur i svensk lag. Detta sänder en signal om att sådant utnyttjande är acceptabelt.¹⁴⁰ Djurpornografiska webbsidor hänvisar även ofta till avsaknaden av ett förbud för att rättfärdiga sin verksamhet, trots att en del material på dessa webbsidor troligen skulle kunna klassificeras som olaga våldsskildring.¹⁴¹ Ett förbud mot sexuellt utnyttjande av djur skulle innebära en viktig markering från samhället att sådant beteende inte är godtagbart.¹⁴² En sådan markering skulle även troligen ge upphov till en preventiv effekt i form av minskad användning av djur för sexuella ändamål.¹⁴³

¹³⁷ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 40.

¹³⁸ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 36.

¹³⁹ Caviedes, Skönheten och odjuret.

¹⁴⁰ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 39.

¹⁴¹ Intervju med Roger Pettersson, Djurens Rätt, 2007-09-08.

¹⁴² Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 5.

¹⁴³ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 40.

Det kan invändas att omfattningen av sexuellt umgänge mellan människor och djur trots allt är så begränsad att ett lagförbud inte skulle ha någon större preventiv verkan. Man kan tänka sig att de människor som har ett intresse av att utnyttja djur sexuellt inte låter sig hindras av ett sådant förbud. För det första är det dock inte säkert att sexuella övergrepp på djur är en så marginell företeelse i dagens samhälle som vi tidigare har trott, utan sådana övergrepp kan mycket väl ske i någorlunda stor omfattning.¹⁴⁴ För det andra är ett litet antal övergrepp inget skäl till att underlåta lagstiftning på området. Det finns många andra brott som begås i förhållandevis liten utsträckning, t.ex. mord. Även om mord sannolikt av de flesta skulle betraktas som moraliskt förkastligt även om det vore tillåtet enligt lag, finns all anledning att anta att lagförbudet fyller en såväl allmän- som individualpreventiv funktion.

En annan invändning är att sexuella övergrepp på djur till största delen sker i det fördolda, varför förövare inte skulle ha mycket att frukta av ett lagförbud.¹⁴⁵ Detta är förvisso sant, och troligen skulle det i många fall vara svårt att bevisa att sexuella övergrepp har förekommit. I detta avseende skulle därför troligen den preventiva effekten inte vara särskilt hög. Det måste dock ändå anses viktigt att samhället visar att beteendet inte accepteras. Även om ett lagförbud inte ger en omedelbar preventiv effekt kan det påverka människors beteende på längre sikt.

9.2 Samband med andra former av sexuella övergrepp

I debatten kring sexuella övergrepp på djur förekommer ett argument för kriminalisering som inte egentligen handlar om hänsyn till djuren, utan snarare om att hindra liknande övergrepp på människor. Vissa menar att tidelag ska förbjudas eftersom det finns ett nära samband mellan sexuella övergrepp på djur och andra former av sexuella övergrepp; genom att lagstifta mot tidelag kan sexualbrottslingar hindras i ett tidigt skede innan de börjar begå övergrepp på människor. Frågan är om det verkligen finns ett samband mellan dels zoofili och andra typer av sexuella inriktningar, dels sexuella övergrepp på djur och andra former av sexuella övergrepp. Är sexuella övergrepp på djur en inkörsport till övergrepp på t.ex. barn och kvinnor?

¹⁴⁴ Se avsnitt 5.

¹⁴⁵ Jfr avsnitt 5.1.

Inledningsvis kan nämnas att tidelag betraktas som ett sexuellt beteende och inte som en sexuell läggning.¹⁴⁶ Med sexuell läggning avses endast homosexuell, bisexuell och heterosexuell läggning.¹⁴⁷ Alla andra former av sexuella inriktningar betraktas som beteenden eller s.k. parafilier (avvikande sexuella fantasier och handlingsmönster). Exempel på sådana parafilier är zoofili, pedofili, nekrofil och sadomasochism.¹⁴⁸ Personer som lider av parafilier är tvångsmässigt fokuserade vid objektet för deras fantasier, t.ex. djur, barn eller lik. Det finns därför inget som tyder på ett samband mellan zoofili och andra parafilier. Zoofiler är enbart intresserade av djur, inte av barn eller av något annat.

Som har konstaterats i avsnitt 6 är dock de flesta som utnyttjar djur sexuellt i själva verket inte zoofiler. Det handlar istället oftast om sexuellt experimenterande. Något som är utmärkande för personer som utnyttjar djur i syfte att experimentera sexuellt är att dessa personer oftast är män som har ett ovanligt stort intresse för sex.¹⁴⁹ Detta torde vara utmärkande även för personer som t.ex. utnyttjar barn eller våldför sig på kvinnor i syfte att experimentera sexuellt. I detta avseende finns det därför ett samband mellan sexuella övergrepp på djur och andra former av sexuella övergrepp.

Frågeställningen huruvida sexuella övergrepp på djur är en inkörsport till andra former av sexuella övergrepp skulle, för att kunna besvaras på ett adekvat sätt, kräva en undersökning av gärningsmän som dömts för t.ex. våldtäkt eller sexuellt utnyttjande av barn. Det skulle då kunna undersökas i vilken utsträckning dessa gärningsmän tidigare begått övergrepp på djur. Vad gäller våldsbrott är det dock ett känt faktum att t.ex. gärningsmän som utsätter andra människor för misshandel med tortyrliknande inslag, liksom mördare som dödar för dödandets skull (i jämförelse med mördare som har andra motiv), inte sällan har ”övat” på djur innan de begår brotten mot människor.

Sexuella övergrepp på djur liknar andra typer av sexuella övergrepp i många hänseenden. Bristen på äkta samtycke från offret är utmärkande för alla former av övergrepp, medan t.ex. utnyttjande av offrets beroendeställning till förövaren är

¹⁴⁶ Caviedes, Skönheten och odjuret.

¹⁴⁷ Jfr 4 § 1 st. 2 p. lag (2003:307) om förbud mot diskriminering.

¹⁴⁸ Nationalencyklopedin, sökord ”parafili”.

utmärkande vid övergrepp på djur och barn. I allmänhet finns det många likheter mellan sexuella övergrepp på djur respektive barn.¹⁵⁰ Detta innebär dock inte att djur helt ska jämföras med barn och sexuella övergrepp på djur förbjudas av denna anledning.¹⁵¹ Det finns trots allt även många skillnader mellan övergrepp på djur respektive barn. Dessa likheter och skillnader har belysts i avsnitt 8 ovan.

9.3 Djurplågeri

Viss användning av djur i sexuella sammanhang är redan idag straffbar som djurplågeri. Enligt 16 kap. 13 § brottsbalken är det inte tillåtet att utsätta djur för fysiskt eller psykiskt lidande, vilket sexuella övergrepp i vissa fall kan anses innebära.¹⁵² Frågan är om det finns anledning att kriminalisera sexuellt utnyttjande av djur även då övergreppen inte orsakar djuret något synbart fysiskt eller psykiskt lidande. Somliga menar att sådan kriminalisering åtminstone inte kan motiveras av djurskyddsskäl.¹⁵³

Till en början kan här erinras om svårigheten i att bevisa förekomsten av psykiskt lidande. Inaktivitet, beteendeförändringar eller andra tecken på att ett djur varit utsatt för psykiskt lidande är ofta svåra att bevisa och sätta i samband med övergreppen, och ibland uppvisar djuret överhuvudtaget inga tecken på att ha blivit utsatt för lidande. För att en gärningsman ska dömas för djurplågeri krävs därför i princip synbara fysiska skador som bevis. Genom att uttryckligen kriminalisera sexuellt utnyttjande av djur skulle det inte behöva föras i bevis att djuret i fråga lidit.¹⁵⁴ Det kan förvisso diskuteras om det verkligen är lättare att bevisa att djuret blivit utsatt för sexuella övergrepp, än att det blivit utsatt för lidande. Att man kan tänka sig sådana fall torde dock vara tillräckligt för att motivera en utvidgning av det straffbelagda området.

Även om djuret inte tar fysisk skada av övergreppen eller utsätts för påtagligt psykiskt lidande, dvs. drabbas av beteendeförändringar eller dylikt, kan det antas att

¹⁴⁹ Se avsnitt 6.4.

¹⁵⁰ Se avsnitt 8.

¹⁵¹ Jfr Warg, Tidlag, mytbildning och lagen s. 6.

¹⁵² Se vidare avsnitt 4.

¹⁵³ Warg, Tidlag, mytbildning och lagen s. 12. Jfr Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 39.

¹⁵⁴ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 40.

djuret vid alla former av sexuella övergrepp utsätts för en psykisk kränkning. Förutsatt att vi accepterar att djur kan anses ha värdighet och integritet måste vi anta att sexuella övergrepp kränker såväl djurets värdighet som sexuella integritet.¹⁵⁵ Denna kränkning är dock inte tillräcklig för att uppfylla rekvisitet "lidande" i 16 kap. 13 § brottsbalken. Det är därför nödvändigt att särskilt kriminalisera sexuellt utnyttjande av djur i syfte att skydda djurs värdighet från kränkningar.

Det finns de som inte håller med om att djur kan anses ha värdighet och integritet. Om djur endast betraktas som ting skapta för att tjäna människan finns givetvis ingen anledning att tillskriva dem sådana egenskaper.¹⁵⁶ Personligen förespråkar jag i detta sammanhang en försiktighetsprincip. Även om det inte kan visas att djur har värdighet kan vi misstänka att så kan vara fallet. Det bör därför enligt min mening av försiktighetsskäl vara motiverat att i någon mån inskränka människors möjligheter att kränka djurs eventuella värdighet. Djurskyddsmyndigheten nämner i rapporten från 2007 att djur regelmässigt befinner sig i en beroendeställning till människan.¹⁵⁷ Detta utgör ytterligare ett skäl till att skydda djuren med hjälp av normer för hur vi ska få lov att använda dem.

Mot en uttrycklig kriminalisering av sexuellt utnyttjande av djur kan invändas att ett sådant förbud skulle bli tandlöst, eftersom de flesta övergrepp ändå sker i det fördolda och aldrig skulle bli föremål för domstolsförfarande. I denna del hänvisas till avsnitt 9.1 andra stycket. Det kan dock även påpekas att rätten att äga djur som egendom försvårar upptäckten och beivrandet av sexuella övergrepp på djur.¹⁵⁸ Men att tillerkänna djur rättigheter och betrakta dem som rättssubjekt skulle innebära en mycket stor förändring av svensk lagstiftning. Jag anser inte att tiden är mogen för en sådan förändring. I takt med att vi i allt större utsträckning ifrågasätter det etiskt försvarbara i användningen av djur i olika sammanhang samt efterfrågar normer för denna användning, kan det dock enligt min mening i framtiden mycket väl komma att bli nödvändigt att ge djur status som rättssubjekt. För en djupare diskussion kring djurskydd och djurrätt hänvisas till avsnitt 2 ovan samt avsnitt 10 nedan.

¹⁵⁵ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 36.

¹⁵⁶ Jfr avsnitt 2.3.

¹⁵⁷ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 5.

Slutligen kan en särskild jämförelse mellan zoofili och nekrofilii göras. När det gäller svensk lagstiftning finns det likheter mellan dessa företeelser, men även skillnader. Sexuella övergrepp på djur kan som nämnts under vissa omständigheter vara straffbart som djurplågeri, ett brott som behandlas i 16 kap. 13 § brottsbalken och därmed betraktas som ett brott mot allmän ordning. Alla former av sexuella övergrepp på lik torde vara straffbara som *brott mot griftefrid*. Detta brott behandlas i 16 kap. 10 § brottsbalken; således även det ett brott mot allmän ordning. När det gäller övergrepp på lik får det anses vara vetenskapligt klarlagt att dessa inte tar skada av övergreppen. Vid övergrepp på djur är det inte helt klarlagt huruvida djuren alltid tar skada av övergreppen, även om det mesta tyder på att så är fallet. Anledningen till att sexuella övergrepp på lik är straffbart är att samhället skulle förråas om sådana övergrepp vore tillåtna. Även övergrepp på djur måste anses verka förråande på samhället. Man kan då fråga sig varför sexuella övergrepp på döda kroppar är straffbart i större utsträckning än sexuella övergrepp på levande djur.

9.4 Moralaspekten och samhällsnyttan

Ett argument som ofta framförs mot ett förbud mot sexuellt utnyttjande av djur är att ett sådant förbud inte skulle genomföras av djurskyddsskäl, utan snarare av sexualmoraliska skäl. Det finns, enligt dessa debattörer, ingen annan rimlig förklaring till varför sexuellt utnyttjande av djur skulle förbjudas när det är tillåtet att utnyttja djur i många andra olika sammanhang.

Det är sant att trots att alla kända kulturer historiskt sett har haft någon form av förbud mot tidelag, har förbudet inte i något fall motiverats av djurhänsyn.¹⁵⁹ Istället har främst moraliska skäl eller rädslan för uppkomsten av missfoster varit orsak till att företeelsen förbjudits.¹⁶⁰ Det är även sant att det idag är tillåtet att utnyttja djur i många olika sammanhang; köttproduktion och pälsindustri kan nämnas som två exempel.

Handlar eventuella lagstiftningsåtgärder mot tidelag ännu idag om sexualmoral snarare än djurhänsyn? Jag menar att så inte är fallet. I de sakliga rapporter som lagts

¹⁵⁸ Beirne, Rethinking bestiality.

¹⁵⁹ Beirne, Rethinking bestiality.

¹⁶⁰ Se avsnitt 3.1.

fram i ämnet, t.ex. Djurskyddsmyndighetens rapporter, finns inget som antyder att tidelag skulle vara moraliskt förkastligt genom att det är kränkande för *människan*. Tvärtom diskuteras endast på vad sätt djuret tar skada eller kan antas ta skada av övergreppen, och som skäl för ett förbud anges att djuret kränks på ett sätt som inte kan rättfärdigas.¹⁶¹ Dessutom antyds i vissa avsnitt att det kan diskuteras om det kan betraktas som moraliskt försvarbart att människan överhuvudtaget utnyttjar djur i några sammanhang.¹⁶² Idag handlar den seriösa debatten om ett eventuellt förbud mot sexuellt utnyttjande av djur således i allra högsta grad om djurhänsyn.

Människan utnyttjar emellertid djur i många olika sammanhang för våra egna behov. Vi håller djur som husdjur, kastrerar dem och avlivar dem. Vi utnyttjar djur i nöjesindustrin, utsätter dem för experiment och risker i forskningsverksamhet, transporterar dem och utsätter dem för stress. Slutligen dödar vi djur för att kunna använda deras pälsar eller äta deras kött. Vi gör allt detta eftersom det är vi som äger djuren och bestämmer över dem.¹⁶³ Varför skulle vi förbjuda sexuellt utnyttjande av djur när det är tillåtet att utnyttja djur på så många andra sätt? Vad är det som skiljer denna form av utnyttjande från andra former av utnyttjande?¹⁶⁴

Djurskyddsmyndigheten hänvisar i rapporten från 2007 till samhällsnyttan. Det finns ett samhällsintresse av att använda djur i t.ex. köttproduktion och forskningsverksamhet, medan sexuellt umgänge med djur inte kan anses ha någon samhällsnytta. Samhällsnyttan rättfärdigar därmed att djur utnyttjas i vissa sammanhang, men kan inte anses rättfärdiga sexuellt utnyttjande av djur.¹⁶⁵ Detta är ett utilitaristiskt argument, som dock inte är baserat på Peter Singers utilitaristiska filosofi. Enligt Singer ska ju lika hänsyn tas till alla intressen, oavsett vems intressen det är (en människas eller ett djurs).¹⁶⁶ Djurskyddsmyndigheten menar uppenbarligen att människans intressen väger tyngre än djurens när det t.ex. handlar om att producera kött.

¹⁶¹ Se avsnitt 8.

¹⁶² Se t.ex. Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 36.

¹⁶³ Warg, Tidlag, mytbildning och lagen s. 21.

¹⁶⁴ Warg, Tidlag, mytbildning och lagen s. 17.

¹⁶⁵ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 36.

¹⁶⁶ Se avsnitt 2.3.1.

Oavsett vilken filosofi man vill ansluta sig till anser jag att det finns utrymme för att diskutera vad som är samhällsnyttigt. Är cirkusar och djurparker samhällsnyttiga? Sportfiske? Pälstillverkning? Kan verkligen köttproduktion och forskningsverksamhet anses vara samhällsnyttiga verksamheter? Detta beror givetvis på hur man definierar "samhällsnytta". Om man menar att allt som inte enbart medför privat nytta är samhällsnyttigt skulle de allra flesta verksamheter som involverar utnyttjande av djur kunna betraktas som samhällsnyttiga. Om man med samhällsnyttig verksamhet däremot menar en verksamhet som medför nytta för *hela* samhället blir benämningen snävare. Personligen menar jag att man dels skulle kunna se till vilka intressen majoriteten av befolkningen i ett samhälle har, dels beakta ekonomiska, miljömässiga och andra faktorer för att avgöra vad som är samhällsnyttigt. Djurens intressen borde enligt min mening kunna utgöra en faktor.

Om vi tar cirkusar som ett exempel skulle den eventuella samhällsnyttan med denna verksamhet kunna avgöras genom att först och främst undersöka hur många människor som har ett intresse av att besöka cirkusar där djur används som en del av underhållningen. Om majoriteten av befolkningen har ett intresse av att besöka cirkusar kan det anses finnas ett samhällsintresse för cirkusar, medan om endast en liten del av befolkningen har detta intresse något sådant samhällsintresse inte kan anses finnas. Även om det inte finns något större samhällsintresse för cirkusar måste man dock även titta på andra faktorer. Ger cirkusar ett stort ekonomiskt tillskott till samhället, skapar de många arbetstillfällen eller är de värdefulla att bevara av kulturskäl? Å andra sidan måste man beakta andra faktorer även om ett samhällsintresse för cirkusar föreligger. Uppväger människors nöje av cirkusar den stress och annan negativ påverkan som de deltagande djuren utsätts för?

För att återgå till ämnet för detta examensarbete kan påpekas att djurpornografi utan problem skulle kunna rättfärdigas med hänsyn till samhällsnyttan. Enligt de undersökningar som har gjorts på området finns ett stort intresse för djurpornografi,¹⁶⁷ och det finns all anledning att anta att verksamheten i likhet med övrig pornografi är mycket lönsam i ett ekonomiskt perspektiv. Även sexuellt utnyttjande av djur som inte blir föremål för filmupptagning skulle kunna betraktas

¹⁶⁷ Se avsnitt 6.3.

som samhällsnyttigt, t.ex. om undersökningar skulle visa att majoriteten av befolkningen har ett intresse av att kunna ägna sig åt sådan verksamhet. Det skulle även kunna antas att färre människor utsätts för sexuella övergrepp om möjligheten finns att istället straffritt utnyttja djur. Färre övergrepp på människor skulle i sin tur leda till samhällsvinster i form av bl.a. lägre sjukvårdskostnader, färre sjukskrivningar och lägre kostnader för rättsväsendet.

I slutändan blir dock ett eventuellt rättfärdigande av sexuellt utnyttjande av djur, liksom rättfärdigande av många andra former av utnyttjande av djur, en avvägning mellan djurets intresse av att inte kränkas och människans intresse av njutning. Djurskyddsmyndigheten har uttryckt att ”en persons rätt till sexuell frihet upphör där rätten till självbestämmande för någon annan börjar”.¹⁶⁸ Myndigheten har då inte beaktat några andra faktorer, t.ex. ekonomiska, som skulle kunna påverka graden av samhällsnytta vid sexuellt utnyttjande av djur. Men detta är på sätt och vis irrelevant. Även om andra faktorer beaktas vid bedömningen av samhällsnyttan är det en fråga om hur stor vikt man lägger vid de olika faktorerna. Djurets intresse av att inte kränkas kan t.ex. anses väga tyngre än möjligheten till ekonomisk vinning eller för den delen människans intresse av nöje eller njutning.

Vissa debattörer pekar på det orimliga i att tillåta människor att döda och äta djur men inte att ha sexuellt umgänge med djur. Detta kan jämföras med att det anses vara mindre moraliskt försvarbart att döda och äta en annan människa än att utnyttja en annan människa sexuellt.¹⁶⁹ Djur får dock inte dödas på vilket sätt som helst, och om djur dödas på ett lagstridigt sätt kan detta föranleda straffansvar för t.ex. jaktbrott eller djurplågeri. En jämförelse kan göras med lagstiftningen i länder där det under vissa omständigheter är tillåtet att döda människor, nämligen länder som utdömer dödsstraff för vissa brott. Det finns regler för hur dödsstraffet ska verkställas och om en dödsdömd person dödas på annat sätt än i enlighet med dessa regler betraktas det som mord. På samma sätt som det finns regler för hur djur får dödas bör det därför finnas regler för hur djur får utnyttjas sexuellt. Vidare måste man i detta sammanhang skilja mellan olika kategorier av djur.¹⁷⁰ Djur som dödas i köttindustrin

¹⁶⁸ Djurskyddsmyndighetens rapport 2007 s. 38.

¹⁶⁹ Warg, Tidelag, mytbildning och lagen s. 21.

¹⁷⁰ Jfr avsnitt 2.2.

har för de flesta människor inte samma värde som t.ex. husdjur. Att döda och äta ett kärt husdjur skulle sannolikt betraktas som moraliskt mindre försvarbart än att utnyttja husdjuret sexuellt.

9.5 Yttrandefriheten

Vad gäller djurpornografi skulle ett förbud mot innehav av sådant material, liknande det förbud som idag finns mot innehav av barnpornografi, innebära en inskränkning av yttrandefriheten. Även en utvidgning av det kriminaliserade området för skildring eller spridning av material som omfattas av brottet olaga våldsskildring skulle troligen fordra någon form av ändring i grundlagen.¹⁷¹ Diskussionen kring djurpornografi skiljer sig därför i viss mån från den övriga diskussionen kring förbud mot sexuellt utnyttjande av djur, eftersom det inte enbart ska göras en avvägning mellan människors sexuella frihet och djurskydd utan även mellan yttrandefrihet och djurskydd.

Ett uttryckligt förbud mot djurpornografi kan motiveras av tre skäl. För det första kan djurpornografi anses vara stötande genom att det visar kränkning och förnedring av djur samt direkta eller indirekta tvångssituationer.¹⁷² Även om skildringarna inte uppfyller rekvisiten för olaga våldsskildring måste de anses, som Justitiekanslern uttrycker det, ”ovärdiga ett civiliserat samhälle”.¹⁷³ För det andra kan djurpornografi anses innebära ytterligare ett led i kränkningen av de djur som utnyttjas sexuellt. En jämförelse kan här göras med barnpornografi. Det kan dock diskuteras om djur har den insikt som krävs för att de ska kunna känna sig kränkta av djurpornografen som sådan.¹⁷⁴

För det tredje skulle ett uttryckligt förbud mot djurpornografi innebära att en bedömning inte behöver göras huruvida det aktuella materialet uppfyller rekvisiten för olaga våldsskildring. Dessutom skulle troligen tillgången till och spridningen av sådant material begränsas. Om inte även innehav av djurpornografi kriminaliseras finns dock en risk för att ett förbud skulle ha liten effekt i Sverige. De

¹⁷¹ JK 1996 s. 9.

¹⁷² Jfr avsnitt 6.3.

¹⁷³ JK 1996 s. 8.

¹⁷⁴ Warg, Tidlag, mytbildning och lagen s. 20.

djurpornografiska filmerna skulle helt enkelt spelas in i och distribueras från något annat land istället.¹⁷⁵

9.6 Var ska gränsen dras?

I debatten kring förbud mot sexuellt utnyttjande av djur nämns ibland att ett sådant förbud skulle kunna få oönskade följder om det inte tydligt definieras i lagen vilka handlingar som ska anses utgöra sexuellt umgänge med djur. Det antyds även att det skulle vara mycket svårt att finna en allmängiltig definition.¹⁷⁶

Givetvis är svårigheter att finna en allmängiltig definition av sexuellt umgänge med djur inget seriöst skäl till att underlåta att införa ett förbud mot sexuellt utnyttjande av djur. Det innebär emellertid att eventuella lagstiftningsåtgärder inte kan genomföras utan noga genomtänkande och undersökningar. Djurskyddsmyndigheten nämner i rapporten från 2007 insemination av boskapsdjur som ett exempel på verksamhet som inte bör betraktas som sexuellt umgänge, trots att det innebär att djur stimuleras sexuellt vid insamling av sperma.¹⁷⁷ Detta undantag motiveras av myndigheten med att det finns ett samhällsintresse för seminverksamhet, men även med att verksamheten genomförs av utbildade personer och står under veterinär kontroll.¹⁷⁸

Ytterligare ett exempel på en handling som inte vore att betrakta som sexuellt umgänge, förutsatt att den genomförs av veterinär, är kastration. En jämförelse kan här göras med omskärelse av pojkar, även om det inte är ett lika omfattande ingrepp. Trots att barn har rättigheter är det i vissa fall, t.ex. vid omskärelse, tillräckligt att föräldrarna ger sitt samtycke till ingreppet.¹⁷⁹ Kastration av djur, som enligt nuvarande lagstiftning saknar rättigheter, kan därför utan problem motiveras med att det är tillräckligt att djurägaren ger sitt samtycke till ingreppet.

Det är svårare att avgöra var gränsen ska dras när det gäller t.ex. kyssar, kel och smek. Somliga menar att det inte finns någon skillnad mellan att för eget behov kela

¹⁷⁵ Striwing, Djur som brottsoffer s. 121.

¹⁷⁶ Warg, Tidlag, mytbildning och lagen s. 20.

¹⁷⁷ Djurskyddsmyndigheten 2007 s. 41.

¹⁷⁸ Djurskyddsmyndigheten 2007 s. 37.

med ett djur och att för eget behov ha sexuellt umgänge med ett djur.¹⁸⁰ Andra menar att kyssar, kel och smek kanske som grundregel bör vara tillåtet och endast förbjudas då de är av sexuell natur.¹⁸¹ Personligen anser jag att det kan vara på sin plats att åter jämföra djur med barn för att avgöra var gränsen ska dras. Om vi anser att det är acceptabelt att kela med barn bör det även vara acceptabelt att kela med djur. Eftersom det inte är tillåtet att smeka barn på ett sexuell sätt bör det inte heller vara tillåtet att smeka djur på ett sexuell sätt.

10 En fråga om djurskydd eller rättigheter?

Argumenten som lyfts fram i debatten kring ett förbud mot sexuell utnyttjande av djur handlar nästan uteslutande om djurskydd. Rättigheter för djur nämns inte eller tas bara upp av motståndarna till ett förbud i syfte att förlöjliga förespråkarna av ett starkare djurskydd. De senare beskylls emellanåt för att följa en strategi som syftar till att väcka gehör för enskilda djurskyddsfrågor tills djurskyddet har blivit så starkt att det utan större svårigheter är möjligt att tillerkänna djur generella rättigheter. Överhuvudtaget diskuteras rättigheter för djur inte i särskilt stor utsträckning idag.

Med hänsyn till att djur idag saknar rättigheter och inte betraktas som rättssubjekt, men däremot skyddas mot att behandlas alltför illa, är det naturligt att argumentera för ett förbud mot sexuell utnyttjande av djur utifrån ett djurskyddsperspektiv. Frågan är om det går att motivera ett sådant förbud av djurskyddsskäl, eller om det faktiskt krävs att argumentationen förflyttas till djurrättsområdet för att vara framgångsrik.

Avsnitt 7-9 ovan behandlar de djurskyddsskäl som ofta anförs för att motivera ett förbud mot sexuell utnyttjande av djur. Dessa skäl kan omformuleras till frågor: Utsätts djur för psykiskt lidande vid sexuella övergrepp? Innebär sexuella övergrepp att djurets integritet och värdighet kränks? Har djur förmåga att kommunicera ett samtycke till sexuell umgänge med människor? Är sexuell utnyttjande av djur

¹⁷⁹ Jfr lag (2001:499) om omskärelse av pojkar.

¹⁸⁰ Östman, Sex med djur – oaccepterat men lagligt.

¹⁸¹ Beirne, Rethinking bestiality.

mindre samhällsnyttigt än andra former av utnyttjande av djur? Dessa frågor är mer eller mindre svåra att besvara; frågan om psykiskt lidande skulle t.ex. kräva omfattande veterinära undersökningar av djur för att kunna besvaras på ett tillfredsställande sätt och de övriga frågorna handlar egentligen om invecklade filosofiska resonemang.

Jag menar emellertid att de argument som jag i avsnitt 7-9 har lyft fram till stöd för ett förbud mot sexuellt utnyttjande av djur är tillräckligt starka för att kunna motivera ett förbud ur djurskyddsperspektiv. Även om det inte kan visas att djur tar psykisk skada av sexuella övergrepp finns en *risk* att de tar sådan skada, vilket enligt den av mig förespråkade försiktighetsprincipen skulle innebära att vi inte bör utsätta djur för övergrepp. Försiktighetsprincipen kan appliceras även på frågorna om integritetskränkning och samtycke. Vad gäller samhällsnyttan är det ganska långsökt att argumentera för en samhällsnytta med sexuella övergrepp på djur, såvida inte det handlar om djurpornografi. Men även i fallet med djurpornografi är det möjligt att argumentera mot en samhällsnytta genom att ta hänsyn även till djurens intressen då samhällsnyttan ska beräknas.

Det kan betraktas som i det närmaste självklart att djur, om de skulle tillerkännas rättigheter, skulle ha rätten att inte bli utsatta för sexuella övergrepp av människor. Jag anser ändå att det finns ett värde i att analysera hur ett förbud mot sexuellt utnyttjande av djur kan motiveras utifrån ett djurrättsperspektiv. Denna analys har begränsats till att omfatta de två djurrättsteoretiker som tidigare har behandlats i detta examensarbete, nämligen Peter Singer och Tom Regan.

Peter Singer menar att lika hänsyn ska tas till alla intressen oavsett vems intressen det är. En varelse har intressen om den har förmåga att känna lidande och välbehag. Genom exemplet med stenen respektive musen som sparkas längs en väg visar Singer att musen, men inte stenen, kan uppleva lidande och därmed har intressen, i exemplet ett intresse av att slippa bli sparkad längs vägen. Djur har därför enligt Singer intressen, och dessa intressen ska visas lika stor hänsyn som människors intressen. Vad gäller sexuellt umgänge mellan människor och djur gäller således att djurets intresse av att slippa ha sexuellt umgänge med människan ska visas lika stor hänsyn som människans intresse av att ha sexuellt umgänge med djuret.

Singer förklarar även att jämlik behandling inte nödvändigtvis innebär identisk behandling, eftersom olika varelser har olika intressen. Han beskriver dock hur lika djuren är människan biologiskt sett, t.ex. vad gäller uppbyggnaden av nervsystemet, och gör en jämförelse mellan djur och små barn. Djur och små barn har det gemensamt att de saknar förmåga att tala, men denna avsaknad av talförmåga innebär inte att djuren eller småbarnen saknar intressen. Det måste därför antas att djur, precis som människor, har ett intresse av att bevaka sin sexuella integritet.

Tom Regan menar att varje varelse som är ett livssubjekt har ett inneboende värde som inte kan ställas mot någon annans inneboende värde. Vissa omoraliska handlingar, såsom mord och våldtäkt, kan aldrig rättfärdigas eftersom de innebär en kränkning av en varelses inneboende värde. Ett livssubjekt definieras av Regan som en individ som inte enbart är vid liv eller medveten utan som dessutom har t.ex. minne, en uppfattning om framtiden och ett känsloliv. Även individer som saknar några av dessa egenskaper, t.ex. djur som saknar minnesförmåga, kan dock ha ett inneboende värde.

Inneboende värde är något som en individ antingen har eller inte har. Det finns inte några olika grader av inneboende värde, utan alla individer med ett inneboende värde har detta värde i lika grad. Det innebär att både människor och djur som har ett inneboende värde ska behandlas så att deras inneboende värde respekteras. Sexuellt utnyttjande av djur kan därför enligt Regans rättighetsteori aldrig rättfärdigas, eftersom det innebär att djurets inneboende värde inte respekteras.

Som har framgått av föregående stycken kan ett förbud mot sexuellt utnyttjande av djur motiveras utifrån såväl ett djurskyddsperspektiv som ett djurrättsperspektiv. Det skulle dock vara problematiskt att tillerkänna djur rättigheter på detta område utan att samtidigt ge dem generella rättigheter. Personligen anser jag att tiden inte är mogen för att tillerkänna djur rättigheter och status som rättssubjekt, med tanke på hur utbredd speciesismen i samhället är idag, men jag tror att så kommer att ske i framtiden. Samhällsutvecklingen har hittills inneburit att fler och fler rättigheter tillkommit för fler och fler grupper av människor; det finns ingen anledning att tro att denna utveckling skulle stanna av. I takt med att vetenskapen visar hur lika

människan och djuren är finns det heller ingen anledning att tro att inte även djuren skulle komma att ges rättigheter.

Eftersom djur idag saknar rättigheter, men däremot anses skyddsvärda, är det emellertid betydligt enklare att argumentera för ett förbud mot sexuellt utnyttjande av djur med hänvisning till djurskydd. Den nuvarande lagstiftningen om djurplågeri är inte tillräcklig för att skydda djur mot sexuella övergrepp, eftersom det är svårt att bevisa lidande, i synnerhet psykiskt lidande. Det får dessutom anses finnas åtminstone en risk för att djur upplever obehag vid sexuella övergrepp och att deras sexuella integritet kränks vid sådana handlingar, men en sådan kränkning uppfyller inte rekvisitet lidande i djurplågeristadgandet. Till sist finns ingen anledning att underlåta lagstiftning mot sexuellt utnyttjande av djur med hänvisning till samhällsnyttan, inte minst eftersom djurens intresse av att slippa utsättas för övergrepp måste anses väga tyngre än människors intresse av njutning.

Det enda problemet med att införa ett förbud mot sexuellt utnyttjande av djur av djurskyddsskäl är att det finns likheter mellan sexuellt utnyttjande av djur och andra former av utnyttjande av djur. Det är svårt att motivera varför vissa former av utnyttjande ska vara tillåtna och andra förbjudna. Med andra ord finns en rädsla för att ett förbud mot sexuellt utnyttjande av djur skulle komma att skapa debatt inom andra områden, vilket skulle kunna leda till förbud mot t.ex. cirkusar, sportfiske och jakt. I förlängningen skulle ett förbud mot djuruppfödning inom köttindustrin kunna komma att motiveras och genomföras på samma sätt som ett förbud mot sexuellt utnyttjande av djur. Och då ligger det nära till hands att även ge djuren status som rättssubjekt med rättigheter.

11 Slutsats

Sexuellt utnyttjande av djur förekommer i dagens samhälle, men om djuret inte skadas fysiskt av övergreppen är det svårt att döma gärningsmannen för djurplågeri. Psykiskt lidande är svårt att bevisa om inte djuret uppvisar tydliga tecken på sådant lidande, t.ex. i form av inaktivitet eller andra beteendestörningar. Det kan antas att det åtminstone finns en risk för att djur upplever obehag av att utsättas för sexuella övergrepp, även om övergreppen inte leder till några synliga skador, och att sådana övergrepp kränker djurets sexuella integritet och värdighet.

Det finns många likheter mellan sexuella övergrepp på djur och sexuella övergrepp på barn. Dessa individer saknar förmåga att kommunicera ett äkta samtycke till sexuella handlingar på ett sätt som vi förstår och har inte heller möjlighet att berätta om övergreppen för någon som kan hjälpa dem. Sexuellt utnyttjande av såväl djur som barn innebär vidare ett utnyttjande av omogna individer som står i beroendeställning till gärningsmannen. Att offret inte gör motstånd under övergreppen kan inte betraktas som ett samtycke. Äkta samtycke innebär att båda parter ska vara medvetna, fullt informerade och positiva i sina önskemål. Eftersom äkta samtycke krävs vid sexuellt umgänge mellan människor, finns ingen anledning att inte ställa samma krav vid sexuellt umgänge mellan människor och djur.

Genom att det finns en risk för att djur upplever obehag av att bli sexuellt utnyttjade av människor bör vi undvika att utsätta djur för sådana handlingar. Jag förespråkar med andra ord en försiktighetsprincip; det faktum att vi kan misstänka att djur kan uppleva obehag av sexuella övergrepp är tillräckligt för att sådana övergrepp ska förbjudas. Djur utnyttjas emellertid av människor i många andra sammanhang, t.ex. cirkusar, djurparker, sportfiske, jakt, pällstillverkning, forskningsverksamhet och köttproduktion. Varför skulle det vara förbjudet att utnyttja djur i sexuella sammanhang men tillåtet att utnyttja djur i andra sammanhang?

Det kan invändas att medan samhällsnyttan rättfärdigar utnyttjande av djur inom t.ex. köttproduktion och forskningsverksamhet, finns inget samhällsnyttigt med sexuellt utnyttjande av djur. Jag menar dock att det finns utrymme för diskussion kring vilka

verksamheter som egentligen kan betraktas som samhällsnyttiga. Är en verksamhet samhällsnyttig om den medför inte enbart privat nytta? Eller är en verksamhet samhällsnyttig endast om den medför nytta för hela samhället? Jag anser att man för att kunna avgöra om en verksamhet är samhällsnyttig måste se till vilka intressen majoriteten av befolkningen i ett samhälle har, men även beakta ekonomiska, miljömässiga och andra faktorer. Djurens intressen bör utgöra en faktor i beräkningen. I slutändan handlar det troligen om att göra en avvägning mellan djurens intresse av att inte kränkas och människans intresse av njutning.

Enligt Peter Singers djurrättsfilosofi ska lika hänsyn tas till alla intressen oavsett vems intressen det är. Djurets intresse av att inte kränkas i samband med sexuella övergrepp väger med denna syn lika tungt som människans intresse av njutning. Tom Regan menar att alla varelser som är livsobjekt, vilket åtminstone alla däggdjur kan betraktas som, har ett inneboende värde som enligt respektprincipen inte kan ställas mot någon annans inneboende värde. Sexuellt utnyttjande av djur kan därför aldrig rättfärdigas, eftersom det innebär att djurets inneboende värde inte respekteras.

Det skulle emellertid vara problematiskt att argumentera för ett förbud mot sexuellt utnyttjande av djur med hänvisning till rättighetsteorier, eftersom djur saknar rättigheter och status som rättssubjekt. Om djur skulle ges rättigheter på detta område skulle det finnas all anledning att tillerkänna dem generella rättigheter. Ett förbud mot sexuellt utnyttjande av djur bör därför istället motiveras av djurskyddsskäl.

Källor

Offentligt tryck

Djurskyddsmyndigheten, *Regeringsuppdrag att utreda frågor om sexuellt utnyttjande av djur*, 2005-04-28, dnr 2004-1711

Djurskyddsmyndigheten, *Sexuellt utnyttjande av djur*, 2007-01-18

Justitiekanslern, *Promemoria om vissa frågor rörande yttrandefrihetsbrottet olaga våldsskildring m.m. – Justitiekanslerns erfarenheter och synpunkter*, 1996-02-28, dnr 706-96-32

Prop. 1987/88:93, *Om djurskyddslag m.m.*

Litteratur

Cavalieri, Paula, *The Animal Question – Why Nonhuman Animals Deserve Human Rights*, Oxford University Press, 2001, ISBN 0-19-514380-9

Dahlström, Nilsson och Westerlund, *Brott och påföljder*, Bruuns Bokförlag, 2006, ISBN 91-86346-19-9

Gålmark, Lisa, *Djurrätt – En fråga om frihet, jämlikhet, solidaritet*, Bokförlaget Nya Doxa, 1998, ISBN 91-578-0057-X

Holmqvist, Leijonhufvud, Träskman och Wennberg, *Brottsbalken – En kommentar*, Norstedts Juridik AB, 2002, ISBN 91-39-20306-9

Regan, Tom, *Djurens rättigheter – En filosofisk argumentation*, Bokförlaget Nya Doxa, 1983, ISBN 91-578-0065-0

Regan, Tom, *Empty Cages – Facing the Challenge of Animal Rights*, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2004, ISBN 0-7425-3352-2

Singer, Peter, *Djurens frigörelse*, Bokförlaget Nya Doxa AB, 1999, ISBN 91-578-0328-5

Striwing, Helena, *Djurskydd – Fakta och tips*, Författarens Bokmaskin, 2005, ISBN 91-7910-676-5

Striwing, Helena, *Djur som brottsoffer*, Bokförlaget Nya Doxa, 1998, ISBN 91-578-0040-5

Striwing, Helena, *Utredning av vanvård*, Författarens Bokmaskin, 2002, ISBN 91-631-2836-5

Artiklar

Beirne, Piers, *Rethinking bestiality: towards a concept of interspecies sexual assault*, 1997, http://www.verschwiegenes-tierleid-online.de/essay_beirne_rethinking.htm (2007-09-18)

Caviedes, Alejandro, *Skönheten och odjuret – om synen på tidelag bakom den svenska lagstiftningen*, 2006, <http://www.sociologi.nu/?p=10> (2007-09-18)

Munro och Thrusfield, *'Battered pets': sexual abuse*, Journal of Small Animal Practice, 2001

Warg, Lilja, *Tidelag, mytbildning och lagen*, 2005

Östman, Anna, *Sex med djur – oaccepterat men lagligt*, 2006, <http://www.tidningenkulturen.se/content/view/42/91> (2007-09-18)

Övrigt

Intervju med Roger Pettersson, politisk chef för Djurens Rätt, 2007-09-08

Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se>

Wikipedia, <http://sv.wikipedia.org>